
This is the **author's version** of the book part:

Vall, Xavier. «“Diuen que és mort lo Interés”, sàtira utòpica de Francesc Vicent Garcia». *Sou lo que podeu mostrar que haveu begut d’aquesta font : Homenatge al professor Albert Rossich*, p. 497-506

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/325851>

under the terms of the ^{IN}
COPYRIGHT license.

F. Xavier Vall i Solaz

«Diuen que és mort lo Interés»,
sàtira utòpica de Francesc Vicent Garcia

Aquest poema, que designo pel primer vers i que s'ha titulat «A les funeràries de l'Interés», malgrat figurar en diversos manuscrits i edicions, no és dels més cèlebres atribuïts a Garcia.¹ Així i tot, Albert Rossich va recollir-lo en una antologia (Garcia 1985: 137-141), edició per la qual el citaré, ja que n'és l'única seva publicada. Òbviament, se n'havia ocupat en la tesi (Rossich 1984: III, 903-913), però ha restat inèdita per la seva escrupolositat.² A més, ja l'havia glossat en l'edició de la poètica *Parnàs Català* (Rossich 1979: 62-66), perquè s'hi cita. De segur, encara enriquiria aquestes tres antigues aportacions.

L'interès –en molts sentits de la paraula i, en especial, en el que tendeix a prendre en el poema, 'sentiment egoista que empeny a cercar el profit' (DIEC2)– havia de tenir una presència ancestral en la literatura. Així, entroncant amb referents clàssics i medievals (particularment Marc), en la «Sàtira contra la contrarietat de les temporades», de Pere Serafí (2001: 141), es re-crimina: «Huy l'interès a molts fa menar mans» (v. 41). En el «Ball de l'entremès» de la *Tragicomèdia pastoral d'amor, firmesa i porfia*, de Francesc Fontanella (2017) –admirador de Garcia (Rossich 2010: 507) –, la Música alerta que «lo gel de l'interès / d'amor apaga les flames» (v. 308-309) i Mireno es pregunta si «l'interès desespera» les seves «esperances» (v. 335-336) i acaba atribuint-li «la culpa» de les seves «faltes» (v. 341-342).³ Per posar tan sols un

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Filologia Catalana / Institut d'Història de la Ciència.

¹ M'hi vaig referir breument en un panorama de la poesia de l'edat moderna (Vall 2004: 31 i 34). Emiliano Benages (1912) en va fer una traducció lliure al castellà. Ha estat musicat per Celdoni Fonoll (Santacana 2023) i el cita Francesc Cortès (2011: 149) en el programa de *Le Grand Macabre*, de György Ligeti.

² Tanmateix, només he detectat que les dues edicions difereixen en la utilització del punt volat en aquesta, amb aparat crític de variants.

³ Maria Mercè Miró (1988: 30-31) va apuntar la relació d'aquest ball amb l'anònim *El amor y el interés* i la de l'entremès amb *El mundo al revés*, de Luis Quiñones de Benavente, influència analitzada per Josep Solervicens (2008: 231-232).

altre exemple català, Joaquim M. Bartrina arremet contra l'interès o l'egoisme en nombrosos poemes.⁴

De totes maneres, és un tema especialment al gust barroc: en l'aparença de la realitat hi ha un mòbil, sovint ocultat hipòcritament: l'interès. A més, es vincula al macabrisme revifat a l'època, reflectit en la literatura, també en la catalana (Valsalobre 1989, Ortiz García 2015, 2017; Mortreux 2016). Com ha remarcat Philippe Ariès (1975: 94), per escenificar el caràcter igualador de la mort, en les cerimònies funeràries hi proliferaven pobres i ordres mendicants, «comme le spectacle d'une compensation nécessaire». El poema, imaginant la defunció i l'enterrament de l'Interès, personificat al·legòricament, a més d'extrafer els rituals mortuoris, parodia la literatura funeral, en què no manquen referències als sentiments que l'òbit suscita, a vegades per estaments.

En concebre-s'hi com podria ser una societat que no es regís per l'interès, es crea un *mundus inversus*. Aquest tòpic ha estat molt conreat i estudiat. Em limitaré a il·lustrar-ho amb un anònim poema barroc castellà, en què s'associa a l'interès:

Todo el mundo irá al reués,
el baxar será subir,
valdrá barato el mentir
y reinará el interés.
El que fuere xinoués
ganará mil voluntades,
valdrán caras las verdades
en todo el tiempo deste año;
aurá amor do no ai engaño,
y quando esto no fuere,
será lo que Dios quisiere.⁵

D'altra banda, l'he triat perquè es tracta d'una *letrilla*, gènere en auge aleshores amb el qual podem relacionar «Diuen que és mort lo Interés», encara que entronca amb la glossa, com s'apunta en el *Parnàs català* (Rossich 1979: 38-66). S'hi remarca, a més, que es basa en la «dècima» (espinela), exceptuant el peu trencat final, que rima amb el vers anterior formant un apariat, que s'hi qualifica de «seguidillas». El sentenciós díptic inicial, que es va repetint a l'aca-

⁴ El porto a col·lació també a fi de recordar que en la sessió fonogràfica que va impulsar a l'Ateneu Lliure de Catalunya es va enregistrar almenys un poema de Garcia (Vall 2012: 275).

⁵ Edició de José Manuel Blecau Teixeira (1945: 496-499). El vers en cursiva ha estat glossat també per Góngora (1981: 277-282) en un poema que, segons s'ha conjecturat, deu inspirar aquest. Vailló 1982: 368 en cita un de Quevedo relacionant-lo amb aquests dos i amb d'altres del *Romancero general*. Retrobarem la referència als genovesos en el sentit de 'banquers'.

⁶ Riquer (1980: 639-640) classifica el poema dins «les "lletres satíriques" del Rector, o sia les *letrillas* castellanes», que «són, com és natural, un conjunt d'agudezes i de fiblades, tancades amb un refrany» i en cita l'estrofa, que ja comentarem, amb una «al·lusió a fra Anselm Turmeda». Jordi Rubió (1985: 199) esmenta el poema entre les «cançonetes» –s'anomena cançó en algun manuscrit (Rossich 1984: III, 909)– i considera que la tornada és popular o ho sembla. Solervicens (2016: 365) la qualifica de «Lletra lírica», com es fa en diverses versions (Rossich

bament de cada estrofa, manifesta l'escepticisme de l'autor, que, amb diversos antecedents, respon al desengany barroc: «Diuen que és mort lo Interés; / jo no en crec res».

El poema comença amb la genealogia del difunt, però no precisament a fi d'exaltar-la: «fill de algun vil pare» (v. 4), desconegut, i d'una mare sotmesa a «son imperi» (v. 4-5), possiblement prostituta.⁷ L'Interès tiranitzava el món, però, «contra son injust poder» (v. 8), va pugnar el no menys potent «Amor» (Cupido), el qual se'n va venjar disparant-li una fletxa que el va fer enamorar d'una monja que li demanava, insaciablement, «mil» tresors per la més mínima concessió (v. 13-20). Per tant, com ja ha remarcat Albert Rossich (1984: III, 903), paradoxalment, l'Interès, de fet, és víctima d'ell mateix. Abunden les referències eròtiques o burlesques a les monges, retraient-ne sovint un capteniment interessat, hipòcrita, frívol... Així, Góngora afirma que «la monja es / la madre del interés / la adulación y lisonja» (1981: 227, v. 57-58) i, similarment, Garcia (1985: 83, entre altres plasmacions seves del tema) defineix «lo amor de les monges» com a «ingratitude i lisonges».⁸

L'Amor, havent aconseguit la mort de l'Interès, ordena que se l'enterri fora «sagrat» (v. 23-26). Així i tot, concorre al sepeli la «pomposa» comitiva de «los que en vida lo han honrat», que ara li fan les *honres* fúnebres (v. 27-30). L'encapçalen «molts, ab hàbits funerals» (v. 33-34). Aquests endolats llencen diners («reals»), perquè en endavant seran «inútils» i per «causadors de tants mals» —«Diu que és bé que el mal los sobri», es remarca amb un joc de paraules (Rossich 1979: 63)—, però ningú ja en vol «ajustar» (v. 35-40).⁹

Segueix una «gorra», «figura i senyal / de no pagar lo que es deu», de *viure de gorra*. És al «cap» no d'una persona, sinó, jugant amb l'equívoc, d'«un pal», en què s'esperaria trobar una creu (v. 43-46). En la comitiva, els rics, la majoria amb gramalla, «túnica llarga fins als peus, que portaven antigament els homes i també les dones, i especialment els consellers i regidors» (DCVB), substitueixen els pobres, que solien vestir-hi una gramalleta funeral i que són els únics que s'alegren de la mort de l'Interès (v. 47-50), coadjuvant de la seva condició.

Antoni Puigblanch (BNE, ms. 7604, f. 114r-115r) es refereix a aquest poema i a d'altres de Garcia en un passatge inèdit de *La Inquisición sin máscara* (corresponent a Puigblanch 1988: 465). Ho fa a fi de provar que la «disimulada rechifla en nuestros escritores» demostra que «el despotismo clerical,

1984: III, 909), i en comenta que «encadena diverses situacions on els diners permeten aconseguir honors», exemplificant-ho amb l'estrofa relativa a la universitat.

⁷ En *El sueño de la muerte*, Quevedo (1990: 197) indica que «putas y mujeres malas» «es lo mismo que interesadas». Avala també la conjectura la intenció de denigrar, paròdicament, el llinatge de l'Interès, ja que el convertiria en un *fill de puta*, en el sentit estricte i en el figurat. En «tot lo mon, i sa mare» (v. 5) es fonen dues frases fetes sinònimes, evitant d'explicitar la irreverent, per bé que comuna, referència a «Déu» de la segona.

⁸ Sobre el tòpic de la falta d'honestedat d'algunes monges, veg. Sogues (2019) i el seu estudi del present volum.

⁹ Aquest verb, que etimològicament significa 'ajuntar', pel context, s'ha interpretat com a 'recollir' (Rossich 1979: 64). D'altra banda, pot connotar-lo l'homònim, derivat de *just*, que s'aplica a qüestions monetàries o comptables.

consiguiendo oprimir al pueblo, no impidió que sintiere este su opresión» (f. 115r).¹⁰ Indica que en la poesia que comentem «figura el entierro» del Interès «con acompañamiento de gentes de todas clases», en remarca que la gorra substitueix la creu i defineix les «gramalles» com a «mantos largos o capisayos» (f. 114v), cercant l'al·lusió clerical.

Explicitant aquesta intenció i identificant les «persones de pes» amb canon-ges, s'hi comenta també l'estrofa següent (v. 53-60):

Los que llama cuévanos, puestos no como se acostumbra (boca arriba y con la oblación de pan y vino y cubiertos con una servilleta), sino boca abajo y encasquetados en la cabeza de los que los llevaban, son los bonetes de los clérigos; lo que dice que a los tales jamás se les ve la cara ni se sabe quiénes son da a entender la obscuridad con que envuelven su conducta, imponiendo sobre ella silencio a todos, y la gran cautela con que tiene que proceder el que se proponga criticarla (f. 114v).

En tot cas, el tipus de barret ha de permetre encobrir la «catadura» (v. 58), 'gesto o semblante' (*DLE*), i, siguin clergues o no tots aquests sinistres personatges, en l'enterrament de l'Interès no podrien faltar-ne —no pas com a oficiants, ja que no és religiós, sinó com a afligits.

A continuació venen més de «cent mil» prostitutes («les que per un preu molt vil / venen al món sa bellesa»), «rossegant per gran tristesa» instruments musicals guanyats per les seves «haçanyes» (v. 63-70), és a dir, pels seus serveis. Constitueixen un «graciós entremés» en el sentit de 'representació dramàtica o

¹⁰ Regularitzo el text i no en detallo les correccions. Puigblanch remarca, a més, que García «reprehende también el lujo con frases menos encubiertas en la citada *Part I*» i que «asimismo son objeto de la censura de Vallfogona la mutua disipación y otros vicios de las monjas consiguientes a la opresión en que viven, según se ve en la poesía que precede a la del entierro del Interés y en su 9.ª décima, que principia *Entra, Musa, per l's.* [...], debiéndose leer la voz disílaba *convents* [...], la cual voz el editor calló, así como otras muchas, y aun estancias y poesías enteras, sin que por esto haya evitado la prohibición de la obra por la Inquisición [el 20-12-1782 (Carbonero 1873: 83)]. Igualmente hace crítica de las mismas en la poesía posterior a la referida y en la 4.ª décima, que empieza *Verda es la.....*, donde debe leerse el nombre *monja* con el epíteto *liviana* [...], así como en la 9.ª, verso 8.º, que dice *De S... y ...*. Parece debe leerse *De Sant Joan y Montesión* [...]» (f. 114v-115r). Aquestes elisions se supleixen en la tesi de Rossich (1984: III, 899, v. 82, 1251 v. 31 i 1253, v. 88), a partir de diversos testimonis, per les mateixes paraules, exceptuant «escolana» (per «liviana») i «Pere» (en lloc de «Joan»). Puigblanch devia pensar en el monestir de Sant Joan de Jerusalem, però no hi van residir religiosos fins anys després de la mort de García, a diferència de Sant Pere de les Puel·les. En altres manuscrits del fons de Puigblanch de la BNE, es troben més referències a García i còpies o extractes de les seves obres. Veg. també Puigblanch (1832: I, 383), Jardí (1960: 276 i 281), Miquel i Vergés (1989: 165, 166, 168 i 172, transcripció del ms. 3236 de la BC), Abelló (1986) i el fons de Carles Pi i Sunyer de la seva fundació (n'agraeix la consulta a Laia Arañó i Francisc Vilanova). No figura cap obra de García al catàleg de la biblioteca de Puigblanch de Lewis (1841), com va tenir l'amabilitat de respondre'm Joan Abelló Juanpere, abans de rebre'n jo les reproduccions sol·licitades a The British Library. ha tingut l'amabilitat de respondre'm Joan Abelló Juanpere. Tampoc no he trobat referències a García en un altre fons de Puigblanch que donaré a conèixer. Puc avançar que hi destaca un manuscrit relatiu a *Les Comunitats de Castella*, que en confirma el títol, n'explica la gènesi i l'argument i en glossa en castellà «las voces que presentan alguna dificultad» de quatre octaves relatives a Ferran VII (Cahner 520-523, estrofes 79-82), que havia de recitar.

coreogràfica que es fa entre altres parts d'una festa civil, religiosa, domèstica, etc.' i, alhora, d'acció o sèrie d'accions que sembla cosa de comèdia' (*DCVB*). De totes maneres, aquestes i altres dones tristes del poema poden evocar un element ben estrident dels funerals: les ploraneres.

L'estrofa següent canvia força segons les versions (Rossich 1984: III, 910), a més d'ubicar-se també després del v. 102: per exemple, «Tras d'esta» / «Tras d'elles» (v. 73), «secreta portella» / «certa part en ella» (v. 74), «quiscuna» / «cada una» / «cada qual» (v. 78) i «agüero» –que sembla donar un sentit futur al símbol del «ciri encés» que portaven «en les mans» (v. 80), potser al·ludint a la conversió– / «insígnia» (v. 79). En tot cas, la referència a l'«astúcia d'una vella» (v. 75), pot conferir un aire celestinesc a les intrigues amb què es «mantenen casa i cabdal» (v. 76).

L'estrofa posterior es dedica a dames «velnegrades», «en forma [amb la variant «a forsa» (Rossich 1984: III, 910)] d'algun conjur» (v. 83-85). El *DCVB* defineix *velnegrar* com a 'cobrir d'un vel negre', sense cap accepció específica, però la primera citació que n'aporta es refereix a l'acte de velnegrar una monja. En canvi, el *DIEC2* confereix a *velnegrat -ada* dos significats: 'cobert amb un vel negre' i 'professa'. Segons Rossich (1979: 65) «la substantivació de l'adjectiu [en la variant recollida en el *Parnàs català*] convertiria el mot en sinònim de 'monges', fet que justificaria més la censura de l'estrofa en algunes versions (Rossich 1984: III, 904), i *esmerçar* deu significar 'vendre'.

El que venen, «melmelades», es pot interpretar literalment, perquè no poques religioses comerciaven –i comercien– amb llatinadures. S'hi deu ironitzar en l'epístola «Ja, de la casa encantada», titulada sovint «Desengany del món»:

La esposa de Jesucrist,
a qui el mateix Cel venera,
que es vulla fer confitera:
Mai tal desbarat s'és vist!
I que el vel fúnebre i trist,
núvol de sa perfecció,
plora sa Mort i Passió,
i se'n riga el faldellí
de domàs o de satí
secta és, i no religió.
(Garcia 1985: 47-48)

La dolçor, igual que la indumentària, hi connota una actitud massa laxa, que contrasta amb els excessos dels deixuplinants, que s'hi acaben de criticar, com va fer també, per exemple, Quevedo (López Gutiérrez 2012). Per cert, en «Ja, de la casa encantada» es fa servir el castellanisme «melindres» (Garcia 1985: 53), llepolia que té el sentit figurat, particularment en plural, de 'delicadeza afectada y excesiva en palabras, acciones y ademanos' (*DLE*). Potser «melmelades» podria prendre un sentit similar, però no l'he documentat (Leimgruber 1970). En tot cas, pot suggerir certa exquisidesa (Góngora 1981: 95, v. 29).

Al «refetor» (v. 88) es deuria celebrar l'àpat habitual en les cerimònies funerals. El miserable pa «negre i dur» es contraposa al del «rector» –«prior» en al-

tres versions (Rossich 1984: III, 911)–, que «ja no hi acut»: «lo que com la neu és» (v. 87-90), és dir, blanc (Rossich 1979: 65). Potser, a més de contrastar el refinament dels dos tipus de pa, s'al·ludeix a l'absència de l'eucaristia d'aquest enterrament profà.

A l'estrofa següent, es compara una vella, com és ben tòpic, amb el longeu patriarca bíblic Matusalem i, també per tal d'exagerar-ne l'edat, s'assegura que «es recorda» de l'època de les croades, amb referència a la conquesta de Jerusalem per «Godofredo» (v. 93 i 95-96), episodi que inspira, entre altres obres, la imitada *Gerusalemme liberata*, de Tasso. «Catòlica fins al *Credo*» –per tant, no profundament, potser per ignorància, com apunta Rossich (1979: 65)–, profetitzava la resurrecció del difunt citant «*Fra Anselm*» (v. 94 i 97-100).¹¹

En l'enterrament no podia faltar algun jurista, ofici coordinat disjuntivament amb «batxiller» (v. 103). Aquest terme pot prendre diverses accepcions, com passa amb la paraula «lletrat», que fins i tot significa també advocat. En el *DCVB* no es registra aquest significat per a *batxiller*, encara que es podia tenir aquest títol en dret, però sí les accepcions 'qui parla molt i fora de lloc' o 'que es fica indiscretament a mirar o inquirir coses d'altri o a intervenir-hi sense necessitat'. En llengua castellana, significa també 'persona instruida, experta', a vegades despectivament (*DLE*). En tot cas, entre uns i altres eren tants que «la meitat no cabia / en molt gran part del carrer» (v. 105-106).

«Qui en vol? Diner a diner!» / Diu que un corredor cridava / i als bàrtulos encantava / com si estiguessen en Fes» (v. 107-110), ciutat marroquina, important, entre altres aspectes, per la universitat i el mercat. Albert Rossich (1979: 66), citant el *DCELC* (hi remet també el *DECLC*), va proposar que «bàrtulos», derivant de *bartola*, podria referir-se a «'ganduls'», ja que «s'aplicava sovint a personatges despreocupats i mandrosos». De totes maneres, en castellà existeix el terme «bártulos» ('enseres', procedent, com expliquen el *DCELC* i el *DLE*, del jurisconsult italià del segle XIV Bartolo, pels seus influents tractats usats com a manuals). És ben viu en algunes expressions i, pel seu origen, a més, podia esdevenir també fàcilment epònim. «Encantava» podria tenir el significat de 'venia' (*DIEC2*). En tot cas, la interpretació de l'estrofa deu ser que, sense l'interès, no tindrien sentit les intrigues d'aquesta mena de personatges, ben presents en la literatura de l'època (també en altres textos de Garcia).

L'estrofa següent –en varia l'ordre en altre versions (Rossich 1984: III, 911)– arremet contra la universitat per la mercantilització dels títols: «A un gat mort ple de reals / li ven les arts lliberals / fent-lo animal licenciat» (v. 112-116). «Gat» deu jugar amb el significat de 'bossa o talec on es guarden els diners' (*DCVB*), accepció amb què *gato* s'utilitza sovint també en la literatura castellana. El fet que sigui «mort», adjectiu que no figura en altres versions (Rossich 1984: III, 911), podria remarcar-ho. En tot cas, contraresta les qualitats que se solen atribuir a aquest «animal», mot que s'aplica, igualment, al titulat, sobretot

¹¹ Així o com a *Franselm* o *Fransel* era conegut el popular *Llibre de bons amonestaments*, de Turmeda. Rossich (1979: 65) ha precisat ja que la citació –un passatge en altres versions (Rossich 1984: III, 911) i, hiperbòlicament, «mil llocs» en la que emprem (v. 97)– deu correspondre al Cant de la Sibila, que s'inclouia al final d'aquesta obra. De fet, el solia precedir la invocació «*Surgite mortui, venite ad iudicium*».

per la seva estultícia. «En pena de tal pecat», els representants de la universitat porten «al revés» «los capirot» (v. 117-120). *Capirot* significa ‘valona amb caputxa dels consellers, professors, etc.’ (DIEC2). El DLE defineix *capirote*, simil·larment, com a ‘Muceta con capillo, del color respectivo de cada facultad, que usan los doctores en ciertos actos solemnes’, si bé també, entre altres significats, com a ‘cucurucho de cartón cubierto de tela que usan los penitentes en las procesiones de Semana Santa’. A més, va ser emprat de manera humiliant, en especial per la Inquisició, com il·lustra encara l’expressió *tonto de capirote*. Góngora (1981: 94, v. 23-25) va denunciar, simil·larment, que «hasta la sabiduría / vende la Universidad: / ¡verdad!». ¹²

La penúltima estrofa fa referència als «genovesos», un centenar, que portaven el cos del difunt a coll (v. 123-125). El DLE en recull l’accepció ‘banquero en los siglos XVI y XVII’. ¹³ L’explica una cèlebre *letrilla* de Quevedo» (1981: 717, v. 14) que denuncia que l’or d’Amèrica acaba «en Génova enterrado», a fi de pagar els deutes espanyols. Hi deu al·ludir Rossich (1979: 60): «És ben sabut que els genovesos eren vistos pels catalans –i especialment pels castellans– de l’època del Barroc com els que s’aprofitaven de la riquesa que aquests portaven d’Amèrica». Evidentment, els banquers resten tan desconsolats per la mort de l’Interès –i la fi dels interessos bancaris– que, després d’enterrar-lo, «per fruita al saüc se daren / de l’apòstol calabrés» (v. 126-130), és a dir, es van penjar.

Es vincula llegendàriament a Calàbria l’apòstol més relacionable amb els banquers, perquè administrava –i robava– els diners i va vendre Jesús: Judes. Aquest personatge ha tingut una gran presència en la literatura amb diversos tractaments (Romeu 1994; Grimalt 2004). Entre molts altres exemples, Lope de Vega (1980: 141), en *La Dorotea*, es fa ressò del fet que «se dice» que Calàbria «fue la patria del hombre más infame» i, acceptant-ho, en un poema l’alludeix com a «infame calabrés» (Lope 1989: 1438, v. 31), mentre que Quevedo (1990: 137) ironitza en el *Sueño del infierno*: «Y no me acuerdo bien de dónde me dijo [Judas] que era, si de Calabria, si de otra parte». En canvi, en la comèdia *Judas Iscariote*, de Antonio de Zamora (1763: 24), fins i tot es relacionarà l’apel·latiu d’Iscariot, relatiu a Judea, amb una illa calabresa. Els evangelis no determinen de quin arbre es va penjar Judes, però, entre d’altres, s’ha identificat amb el saüc. ¹⁴

Algunes sàtires s’han relacionat amb l’utopisme crític (Misseri 2013: 173-179). La nova societat, en què ja no s’assimilarà «ser» a «tenir» (v. 135-136) i

¹² La relació de Garcia amb aquesta institució ha estat estudiada per Rossich (2019).

¹³ S’utilitza amb aquest significat també en la «lletra satírica» que sol precedir la que començtem (Rossich 1984: III, 897, v. 19-27), vinculant-lo al «mar de l’interès» i contrastant la religiositat dels banquers amb els seus furtis.

¹⁴ Es refereixen a aquesta tradició també folkloristes catalans. Així, Manuel Milà i Fontanals (1893: 544), ressenyant *Cuentos populares*, a cura de Francisco Rodríguez Marín, explica que aquest autor afirma que «el saüco producía frutos hasta que Judas lo maleficó con el hecho de colgarse de sus ramas», si bé precisa que «en rigor no es exacto que este árbol sea infructífero» i que «Zamora [1763: 25] en su *Judas Iscariote* habla también del saüco». Cels Gomis (1983: 270) recull aquesta «creença» a Sant Esteve d’en Bas, però indica que la tenen també al «pla de Barcelona». Existeix un altre arbre dit de Judes, segurament per deformació de Judea, topònim que també li dona nom. Veg. també Alfred Opisso (1993: pàssim).

«valdrà la cosa més cara / sols un demanar cortés» (v. 139-140), ja no serà una tirania ni una monarquia, sinó una «república» –més enllà de l'accepció etimològica, però en un context més quimèric que real– governada per l'Amor (v. 137-138). El qualificatiu «rara», 'poc comuna', per no dir inexistent, en remarca el caràcter utòpic.

Tot plegat fa pensar en *La República*, de Plató, que Garcia devia conèixer. Més difícil devia ser que tingués notícies, de manera directa o indirecta, d'obres que en deriven, com la *Utopia* (1516), de Thomas More, o *La città del Sole* (redactada el 1602 i difosa només de forma manuscrita fins a la publicació d'una versió llatina a Frankfurt ja l'any de la mort de Garcia) i *Monarchie Mesiae* (1616), de Tommaso Campanella, *Reipublicae Christianopolitanae descriptio* (1616), del luterà Johannes Valentinus Andreae... De totes maneres, al cap i a la fi, l'amor al proïsme hauria de ser un principi fonamental del cristianisme.

En conclusió, aquesta lletra barroca, mitjançant l'enterrament al·legòric de l'Interès, satiritza mordaçment la societat (en particular, certs estaments), contraposant una visió desenganyada de la realitat a l'ideal utòpic.

Bibliografia

- Abelló Juanpere, Joan (1986). *Inventari dels papers d'Antoni Puigblanch*, Tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona.
- Ariès, Philippe (1975). «Richesse et pauvreté devant la mort au Moyen Âge», dins Philippe Ariès, *Essais sur l'histoire de la mort en Occident. Du Moyen Âge à nos jours*, París, Du Seuil, p. 85-103.
- Benages, Emiliano (1912). «El entierro de l'interès (Sátira de Vicente García. Traducción libre del catalán)», *Revista de Castellón*, 14 (15 d'octubre), p. 5-6.
- Blecua, José Manuel (1945). *Cancionero de 1628. Edición y estudio del cancionero 250-2 de la Biblioteca Universitaria de Zaragoza*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- Cahner, Max (2005). *Literatura de la revolució i la contrarevolució (1789-1849)*, vol. III, Barcelona, Curial.
- Carbonero y Sol, León (1873). *Índice de los libros prohibidos por el Santo Oficio de la Inquisición Española, desde su primer decreto hasta el último, que espidió en 29 de mayo de 1819 y por los Rdos. Obispos españoles desde esta fecha hasta fin de diciembre de 1872*, Madrid, Imprenta de Antonio Pérez Dubrull.
- Cortès, Francesc (2011). «La música en *Le Grand Macabre*: el so és el més enllà», dins *Le Grand Macabre. De György Ligeti*, Barcelona, Fundació del Gran Teatre del Liceu.
- Fontanella, Francesc (2017). *Obra poètica completa de Francesc Fontanella, edició crítica electrònica*, a cura de Pep Valsalobre i Marc Sogues (coord.), Albert Rossich, Eulàlia Miralles, Marta Castaño, Anna Garcia Busquets, Verònica Zaragoza i Narcís Figueras, Girona, Servei de Publicacions de la Universitat de Girona. [En línia: <http://www.nise.cat/BibliotecaDigital/Autors/FrancescFontanella.aspx>.].
- Garcia, Francesc Vicent (1985). *Antologia poètica*, a cura d'Albert Rossich, Santes Creus, Fundació d'Història i Art Roger de Belfort.

- Gomis, Cels (1983). *Dites i tradicions populars referents a les plantes. Segona edició ampliada y modificada de la «Botánica popular» de l'any 1891*, Barcelona, Editorial Montblanc-Martín / Centre Excursionista de Catalunya.
- Góngora, Luis de (1981). *Letrillas*, a cura de Robert Jammes, Madrid, Castalia.
- Grimalt i Gomila, Josep A. (2004). *La figura de Judes a la literatura (notes per a un estudi sobre hipertextualitat)*, Palma, Pastoral Universitària.
- Jardí, Enric (1960). *Antoni Puigblanch. Els precedents de la Renaixença*, Barcelona, Aedos.
- Leimgruber, Veronika (1970). «Katalanisch *codonyat*, portugiesisch *marmelada*: ihr Schicksal nach den Kochbüchern des fünfzehnten und sechzehnten Jahrhunderts», *Estudis Romànics*, 13, p. 75-94.
- Lewis, L[ewis]. A[lpha]. (1841), *Catalogue of the Learned and Valuable Library of the Late Dr. D. Antonio Puigblanch*, Londres, Torres & Co. Printers.
- López Gutiérrez, Luciano (2012). «El disciplinante galán en la poesía de Quevedo», *La Perinola*, 16, p. 187-221.
- Milà y Fontanals, Manuel (1893). *Obras completas. Tomo Quinto. Opúsculos literarios. Segunda serie*, Barcelona, Librería de Álvaro Verdaguer.
- Miquel i Vergés (1989). *La filologia catalana en el període de la Decadència*, Barcelona, Editorial Crítica.
- Miró, Maria Mercè (1988). «Estudi crític», dins Francesc Fonanella, *Tragicomèdia pastoral d'amor, firmesa i porfia. Lo desengany. Poema dramàtic*, Barcelona, Institut del Teatre.
- Misseri, Lucas Emmanuel (2013). *Utopismo y responsabilidad: perspectivas y convergencias*, Tesi doctoral, Remedios de Escalada, Universidad Nacional de Lanús. [En línia: http://www.repositoriojmr.unla.edu.ar/descarga/TE/DFilo/034796_Misseri.pdf].
- Mortreux Soley, Sara (2016). *Tractament de la mort en la lírica catalana del Barroc*, Treball de fi de grau, Universitat de Barcelona. [En línia <http://hdl.handle.net/2445/102667>].
- Opisso, Alfred [amb el pseudònim de Carlos Mendoza] (1993). *La leyenda de las plantas. mitos, tradiciones, creencias y teorías relativos a los vegetales*, Barcelona, Alta Fulla.
- Ortiz García, José A. (2015). *Art, devoció i ritual funerari a la Catalunya moderna*, Tesi doctoral, Universitat de Barcelona. [En línia: <http://hdl.handle.net/10803/353619>].
- (2017). «La poètica de la mort en la poesia catalana dels segles XVII i XVIII», *Scripta. Revi sta Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna*, 10, p. 171-190.
- Puigblanch, Antonio (1988). *La Inquisición sin máscara*, a cura de Joan Abelló Juanpere, Barcelona / Mataró, Alta Fulla / Patronat Municipal de Cultura de Mataró.
- (1832). *Opúsculos gramático-satíricos del Dr. Antonio Puigblanch contra el Dr. Joaquín Villanueva. Escritos en defensa propia en los que también se tratan materias de interés común*, Londres, Imprenta de Guillermo Guthrie.
- Quevedo, Francisco de (1981). *Poesía original completa*, Madrid, Planeta.
- (1990). *Sueños y discursos*, Madrid, Castalia.

- Riquer, Martí (1980). *Història de la literatura catalana*, vol. III, Barcelona, Ariel.
- Romeu, Josep (1994). «La llegenda de Judes Iscariot en el teatre català i occità. Assaig de classificació de les Passions dramàtiques catalanes», dins Josep Romeu, *Teatre català antic*, vol. I, a cura de Francesc Massip i Pep Vila, Barcelona, Curial, p. 97-143.
- Rossich, Albert (1979). *Una poètica del barroc. El «Parnàs Català»*, Girona, Col·legi Universitari de Girona.
- (1984). *Francesc Vicent Garcia: assaig d'edició crítica*, Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- (2010). «La fortuna literària i crítica de Francesc Vicenç Garcia», dins Eulàlia Miralles (ed.), *Del Cinccents al Setcents. Tres-cents anys de literatura catalana*, Bellcaire d'Empordà, Edicions Vitel·la, p. 505-574.
- (2019). *Dos panegírics d'Andreu Rey d'Artieda (1604) i Vicent Garcia (1613) pronunciats a l'Estudi General de Lleida. Edició crítica*, Lleida, Edicions de la Universitat de Lleida.
- Rubió i Balaguer, Jordi (1985). *Història de la literatura catalana*, vol. II, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Serafí, Pere (2001). *Poesies catalanes*, a cura de Josep Romeu i Figueras, Barcelona, Barcino.
- Santacana Gassull, Alfred (2023). *El Rector de Vallfogona*. [En línia: <https://rector-vallfogona.cat>].
- Sogues, Marc (2019). «Cartes eròtiques per a monges», dins Verònica Zaragoza i Pep Valsalobre (ed.), *Fontanella polièdric: poesia barroca i transmissió*, Barcelona / Girona, Institut d'Estudis Catalans / Universitat de Girona, p. 149-179.
- Solervicens, Josep (2008). «Belona, una convulsa arcadia barroca: la “Tragicomèdia pastoril de amor, firmesa y porfia” de Francesc Fontanella», dins Roger Friedlein, Gerhard Poppenberg i Annett Volmer (ed.), *Arkadien in den romanischen Literaturen. Zu Ehren von Sebastian Neumeister zum 70. Geburtstag*, Heidelberg, Winter Verlag, p. 215-233.
- (2016). «Vicent Garcia», dins Josep Solervicens (dir.), *Història de la literatura catalana*, vol. IV, Barcelona, Enciclopèdia Catalana / Barcino / Ajuntament de Barcelona, p. 339-374.
- Vall i Solaz, F. Xavier (2004). «La poesia catalana entre el segle XVI i l'inici del XIX», *El Contemporani*, 29 (gener-juny), p. 29-34.
- (2012). «The Phonograph in Barcelona (1877-1880): Technology and Ideological Controversies», *Quaderns d'Història de l'Enginyeria*, 13, p. 255-286.
- Valsalobre, Josep (1989). «De la dansa macabra a la l'anatomia mental. A propòsit d'Agustí Eura», dins Albert Rossich i August Rafanell (ed.), *El barroc català. Actes de les jornades celebrades a Girona els dies 17, 18 i 19 de desembre de 1987*, Barcelona, Quaderns Crema, p. 567-593.
- Vailló, Carlos (1982). «El mundo al revés en la poesía satírica de Quevedo», *Cuadernos Hispanoamericanos*, 380 (febrer), p. 364-393.
- Vega, Lope de (1980). *La Dorotea*, a cura d'Edwin S. Morby, Madrid, Castalia.
- (1989). *Obras poéticas*, a cura de José Manuel Blecu, Barcelona, Planeta.
- Zamora, Antonio de (1763). *Comedia famosa. Judas Iscariote*, Valencia, Imprenta de la viuda de Joseph de Orga.